

VOJNITS OSZKÁR

Afrikai út
1884

Életjel

MINIATÜRÖK 41.

Hogyan lesz valakiből világutazó, felfedező? Milyen belső indítékok és külső feltételek alakítják ki azokat a tényezőket, amelyek ilyen irányban hatnak egy ember életcéljainak kialakításában? A feltett kérdésekre nem lehet pontos feleletet adni, mert a régi vágású világutazó, földrajzi, néprajzi felfedező és publicista — amivé Vojnits Oszkár érett korára vált — a századforduló társadalmának különleges, sőt egzotikus figurái közé tartozott. Főleg akkor, ha az a figura egy olyan, fantáziában nem bővelkedő társadalmi közegeből szakadt ki, mint amilyen a szabadkai volt.

Egy ilyen szabványosnak nem mondható életútnak a legfontosabb meghatározói közé mindenképpen az első nagyobb utazások tartoznak. És Vojnits Oszkár esetében éppen a legelső afrikai út, naplónak még nem nevezhető, de ahhoz már közel álló útijegyzeteit tartjuk kezünkben. Azoknak a feljegyzéseknek a szövegét, amelyeket a fiatal Vojnits egyiptomi és pa-

Afrikai Új

1954

Magyarországi Kiadás: 1954
Kiadás: 1954

Magyarországi Kiadás: 1954
Kiadás: 1954

ÉLETJEL MINIATÜRÖK 41.

Szerkeszti:

**Biacsi Antal, Dér Zoltán, Guzsvány Mária,
Lévay Endre, Urbán János**

Sajtó alá rendezte és az utószót írta:

SZEKERES LASZLÓ

Recenzensek:

BESZÉDES VALÉRIA és MAGYAR LASZLÓ

**A reprodukciókat
SZEKERES LASZLÓ
készítette**

VOJNITS OSZKÁR

Afrikai út 1884

(Naplójegyzetek)

Elejel

1985

Ez a könyv háromszáz számozott példányban készült Vojnits Oszkár első afrikai útjának századik évfordulója alkalmából.

15 szám

A Tartományi Oktatás- és Művelődésügyi Bizottság 413-742/1985. XII. 3. sz. alatti véleményezése alapján mentes az általános forgalmi adó alól.

A szabadkai Veljko Vlahović Munkásegyletem kiadása

Felelős kiadó: Blažo Perović igazgató

Pannónia Nyomdaipari Munkaszervezet nyomása — Szabadka

Szabadkáról elindultunk 1884 nov. 29-én Pestre, honnan kétnapi tartózkodás után dec. 2-án este 6 órakor indultunk el Trieszt felé. Két állomással Nabresina előtt, ahol a vonat elágazik Olaszország felé, megtudtuk, hogy a fekete himlő nagymértékben uralkodik Triesztben, ami anynyira megijesztett, hogy — utunknak más irányt adva — Trieszt helyett Görzbe mentünk magunknak a járványról biztos tudomást szerezni. Itt megtudtuk, hogy a baj nem oly komoly, mint azt híresztelték, azonban a legközelebbi hajóval tovább nem mehettünk, mert már minden jó kabin el volt foglalva. Nem maradt más hátra, mint a jövő pénteki hajót megvárni Görzben. Itt az időjárás nem volt nagyon szép, többnyire borult esős napjaink voltak, de nem sokkal hidegebb az otthoni hőmérséklethez hasonlítva. Naponta kikocsiztunk, megnéztük a Ritter-féle papírgyárat és gyapotszövő gyárat. Végre, 10 napi várakozás után, dec. 11-én este Triesztbe utaztunk, ahonnan másnap délben 1 órakor az Austria nevű Lloyd gőzössel, Isten nevében, megindultunk Afrika felé. Én nem minden szívdobogás nélkül szálltam hajóra, mert a viharos tengeri úttól éppannyira féltem, mint a tengeri betegségtől. De a tenger oly csen-

des, a nap oly verőfényes volt, hogy agyályaim csakhamar oszlani kezdtek. Előbb az isztriai partok láthatók. Másnap reggel Lissa mellett haladtunk el, ahol Thegethoff a tengeren megverte az olaszokat. A tenger folyton oly csendes, a hajó oly nyugodtan siklik tova, hogy ha a roppant víztömeget nem látnám, könnyen a Dunán képzelném magam. Vasárnap 14-én déli 11 órakor Korfuba érkeztünk, ahol három órára horgonyt vetett a hajó. Az egész út alatt ez az egyetlen hely, ahol kikötöttünk. Korfu igen festői képet nyújt, a növényzet már délszaki jelleggel kezd bírni. Nagy sajnálatunkra nem mehettünk a városba, amelyet elég időnk lett volna megtekinteni, azonban a kolera miatt karantin lévén, még csónakon sem volt megengedve közelébe jutni, így csak a hajó fedélzetéről gyönyörködtünk e szép görög sziget látványáiban. Két órakor folytattuk utunkat gyönyörű időben, melyben a naplemente ritka szépségű volt. A láthatáron levő fellegeket a nap oly különös világításba helyezte, hogy csak mint óriási erdő látszottak a tengerből kiemelkedni. Este kilenc óra tájon az Ithaka és Kefallinia közti csatornán kelünk át. Az ég milliárdnyi csillaggal tele, a hajó által vert hullámokban tüzes csíkok és szikrák tűnnek fel; ez a tenger foszfortartalmától ered. Az idő folyton szép, a tenger nyugodt. Most az Albán hegyek, később Morea látható, végre a Matapan-szorosnál eltűnik a föld és vele Európa szemünk elől. 15-én este Candia vagy Kréta sziget mellett haladunk el és a Földközi-tengerben vagyunk. Víz-nél és égboltozatnál egyebet nem látunk,

míg végre 17-én reggel 9 óra felé feltűnik az afrikai partok. Később Alekszandria kikötőváros körvonalai láthatók. Az idő napos, kissé szeles, a tenger hullámos, minek következtében többen megpróbálták, hogy milyen a tengeri betegség, mi azonban hősiezen ellenálltunk. Most egy vitorlás csónak közeledik nagy sebességgel. A hajónk megáll, a csónak pedig egész mellé siklik és a rajta levő „Pilot” könnyű léptekkel hajónkra száll, ahol a hajósnép szívélyesen üdvözli. Ez az első arab, akit megpillant az európai. Ez egyenesen a kormánykerékhez lép és átveszi a vezényletet a kapitánytól, mert a legjobban ismeri a part közelében a veszélyes helyeket. Kapitányunk, az öreg Florio szerint ritka átkelésünk volt, ily évszakban ezer eset közül egyszer van ilyen átkelés. Mily szerencse, hogy kedvezett nekünk az időjárás, csak a visszautazás is ily szerencsés legyen. Már az utánunk következő hajó majd két nappal tovább utazott Alekszandriába. Mindinkább közeledünk, ámbár csak félerővel, utazásunk céljához. A város már jól kivehető, jobbról az angolok által két évvel ezelőtt öszszelőtt Meksz vára, az alkirályi lak, balról a világítótorony, majd a jelenlegi alkirályi palota. Most benn vagyunk a kikötőben, délelőtt 11 óra van, számtalan kisebb-nagyobb csónak igyekszik a hajónk mellé kerülni. Egyszerre ellepik (százon felül) a fedélzetet, feketék, arabok és mind arab nyelven kiabálnak. Kapdossák kezdeből kis poggyászodat, némelyik írást mutat fel, bizonyára ajánlások. Végre sikerül megpillantani az Abhat hotel embereit, ezeknek nagy fehér betűkkel van

a vendéglő neve mellükre kivarrva. Átadtuk kis és nagy csomagjainkat és nem kis veszedelem nélkül mentünk le a hajó keskeny, meredek falépcsőjén a vendéglő csónakjába, amely állandóan ki volt téve annak, hogy egy másik elüti. Végre rendben vagyunk, megindulunk a part felé — egyenesen a vámháznak. Itt elveszik minden utas útlevelét — amelyet mi három hét múlva kaptunk vissza. A ládákat nem nagy szigorúsággal nyitattják ki; nálunk mást nem találtak tilosat, mint revolvereink töltényeit, amelyeket elvettek. Kérve a vámházból roppant tarkaság tárult elénk: bérkocsik, omnibuszok, kétkerekű teherkocsik, felnyergelt szamarak és öszvérek, férfiak élénk színű hosszú, ingforma bő ruhákban, fejükön fezen (arabul tarbaz), mely körül turbánszerűen tarka kendő van csavarva, asszonyok bő, a fejről leomló nagy kendővel, amely a földig ér és mint köpeny lesz elől összetartva. Arcukat a szemek kivételével sűrű fekete szövet takarja, amelyet az arc fölött a fejen levő kendővel aranyból, esetleg fából készült kis henger tart össze. Mindez oly tarka és élénk képet tár az érkező elé, hogy nem tudja, melyiket bámulja, minden annyira új és szokatlan az európainak. Kocsink végre elszállít bennünket az Abhaz hotelbe. Keresztülvisz a bazáron és az európai negyeden túl többnyire leégett házak nyújtanak szomorú látványt. Alekszandria utcái igen élnekek, roppant forgalommal. Az érkezőnek nagyon meglepő, hogy az utcák csak úgy hemzsegnek a sok apró, egész fehér számártól. Itt mindenki szamaragol, akinek nincs annyi pénze, hogy kocsit vegyen magá-

nak. A szamárhajcsár — néha egészen fiatal gyerek — képes fél napon át szaladni szamara után, amelyet szóval és ütleggel biztat gyorsabb szaladásra. Alekszandriában megtekintettük a híres Pompeius oszlopot, amely a városon kívül van, a Mahmudi-csatornát, amely összeköti a Nílust a Földközi-tengerrel, amelynek mindkét oldalán szebbnél szebb kertek terülnek el nyári lakokkal, és végül megtekintettük az alkirályi palota belsejét is. Kétnapi pihenés után, 19-én folytattuk utunkat Kairó felé. A 10 órai vonattal indultunk és 3 órakor érkeztünk meg és a Shepherd's hotelban szálltunk meg. A vendéglők mindenhol drágábbak, mint a Riviérán, azonban ami a jóságukat illeti, jóval mögötte állnak az utóbbiaknak. De nem csoda, ha drágábbak, mindent Európából kell nekik hozni, még az írósvajat is. Nevezetes, hogy az afrikai vendéglőkben nincs szobalány, ezeket csak férfiak pótolják. Kairó igen szép nagy város tele idegenekkel, különösen sok angol katonával, akik a Mahdival ez idő tájban erősen háborúskodtak Szudánban. Az Esekija kert igen szép, majdnem egészen délszaki növényzettel. Főutcáján, a Nuskin oly nagy a közlekedés, hogy életveszélyben forog a gyalogjáró. Néha a kocsik is úgy összetorlódnak, hogy percekig kell várni, míg az ember folytathatja útját. Ezen utcából balra egy szűk utcába térve bejut az ember a híres kairói bazarba. Itt mindenféle gyönyörű szmirnai szőnyeget lehet kapni, arany hímzéseket, arany és ezüst ékszereket, régi fegyvereket, cizellált sárgaréz tálcákat, amelyeket 6—8 lábú, cifra faragású, összehajtható ala-

csony székekre állítanak és feketekávéval szolgálnak fel az előkelő házakban. A bazar szűk utcáinak bódéi piszkos deszkadarabokkal vannak egymással összekötve, valószínűleg a hőség ellen. Itt mindenféle ember megfordul, tolong, lökdösi egymást, sőt el is lopja az európai ékszerét vagy óráját. Erre egy öreg, jószívű arabus figyelmeztetett. Kairói tartózkodásunk alatt egyszer az operában is voltam, egy angol műkedvelő előadáson, amely igen jól sikerült. A színház belül nem éppen nagy, de igen csinos. Az első emeleten négy páholy van a háremek számára fenntartva. Cifra ráccsal vagy mintázott üveggel vannak elöl befedve, mely mögül a benn ülő hölgyek láthatnak mindent, de őket nem lehet látni. Szegény nők csak csukott kocsikban, lefátyolozva tehetik sétáikat.

Minden pénteken (az arab vasárnap) és vasárnap a Sukraha, egy szép allé, korzóvá alakul. Itt Kairó előkelősége látható fogatokon, bérkocsikon, lóháton. A korzó előkelő színezetét nagyon zavarja a sok teherhordó teve és csacsi, illetve az itt haladó kecskecsapatok is. A fogatok előtt rendszeren két Sais (fullajtár) szalad, helyet csinálva az utána jövő fogatnak — festői öltönyben, amely hófehér, bő, térden alul érő, szoknyához hasonló nadrágból áll. A ruhaujjak hasonlóképpen bővek és hátul össze vannak akasztva, nehogy a futás közben akadályozza őket. A meztelen lábak és a futás közben feltartott karok pátosza is érdekes, ugyanúgy, mint a gyönyörű, különböző színű, gazdagon arannyal kivarrt mellény és a derekuk körüli tarka selyemocsak (?)

alul lecsüngő bojtokkal. Fejükön tarbusz van hosszú bojtjal és a körül néha tarka kendő.

Kocsin Kairótól egyórányira fekszik Heliopolisz, amely a szép obeliszkről nevezetes. Útközben megnéztük egy francia struccmadártelepét, amely körülbelül 350 darab különböző nagyságú és korú madárból áll. A teljesen fejlettek úgy néznek ki, mint a balett-táncosnők. Egész picinyeket, pár naposakat is láttam. A tojásokat mesterségesen keltetik ki, ezt megtekinteni tilos. Nem messze innen van a híres Mária-fa, egy Matheriyi nevű fa mellett; a hagyomány szerint a fában rejtőzött el Mária a gyermek Jézussal, midőn üldözői elől Egyiptomba menekült. Egy pók olyan sűrűn szőtte be az odvas fa nyílását, hogy senki sem sejtette, ki van benne elrejtve. Az eredeti fa kihalt, de a jelenlegi is idősebb 200 évnél.

Karácsony másodnapján kirándultunk a Gizehi piramisokhoz. Ezen a helyen összesen 9 piramis van, 3 óriási nagy és 6 kicsiny. A legnagyobb 101 öl magas; ez a Kheopsz király által készíttetett, melyen ötven éven át dolgoztak. Óriási négy-szögű kövekből áll, amelyek mind métereseek, sőt még nagyobbak is. E piramis belsejét nem mulaszthattam el megtekinteni és így ismerősök társaságában, két arab segítségével, megindultunk a rendkívül fárasztó és nem kevésbé veszélyes útra. Először néhány kőhasábon fel, azután pár ölet le, inkább csúszva a tükörsima meredek kőlapokon. De ez csak a kezdet, mert kezdődik a sötétség. Rettenő kődarabokon kell felkapaszkodni, amelyek némelyikére az arabok segítségével,

akik folyton biztatgatnak az elsajátított francia, német, angol szavakkal, mindegyikük kezében egy gyertyadarabkával. Végre elérkezünk a hosszú, sima, meredek és szűk folyosóhoz. Itt teljes erővel vonszoltak fel arabjaink, nincs kegyelem, megállni nem lehet, mert visszacsúszik az ember. Itt-ott van csak bemélyedés támpontul a lábaknak a visszajövetelnél, midőn egyik lábát az ember előrecsúsztatja, míglen egy ilyenre akad, és akkor a másikat nyújtja előre, és ha már mindkettő mélyedésben van, újra kezdődik az előbbi manőver. A hőség egyre tikkasztóbb lesz. Meggörnyedve kell most haladni, míg végre célnál vagyunk, azaz a nagy teremben, ahova lélegzet nélkül érkeztünk. Itt áll Kheopsz király szarkofágja — azonban üresen. Ki tudja, melyik múzeumban mutogatják múmiáját? Kissé kipihenve megkezdjük a visszamenetelt, amely fáradtságosabb a felmenetelnél is. Végre világosodik, közeledünk a nyíláshoz. Most már kint vagyunk és halálfáradtan levegő után kapkodva megpihenünk egy nagy kődarabon, gyönyörködve egymás kivörösödött arcában. A piramisra való felmenetelre azonban elmúlt minden kedvünk, oly fáradtak voltunk félórai út után. Különben is öltözékünk nem lett volna alkalmas az ilyen expedícióra.

A piramiscsoportozattól nem messze van az óriási szfinx, amelyhez a nagy piramistól keletre, lefelé kell haladni. A járás rendkívül nehéz a mindent elöntő homokban, amelyben bokánál is mélyebbre süllyed az ember. A szfinxnek ma már csupán a felső teste látszik ki a homokból, a fej, amely a régészek állítása szerint va

laha igen szép lehetett, ma nagyon el van éktelenítve. Mondják, hogy több száz év előtt a mamelukok fegyvereik céltáblájaként használták. A szfinx fejének rendkívüli nagyságáról a következő méretek nyújthatnak némi fogalmat: a teljes magasság 20 m; az arc szélessége 4 m 15 cm; a száj nagysága 2 m 32 cm; a fül nagysága 1 m 37 cm; az arc hossza 1 m 70 cm. Ezen a helyen még számtalan sír is van, miután itt volt Memfisz nekropolisza, azaz halottas városa.

1885. január 12-én mentünk el Heluánba, amely Kairótól vasúton egyórányira fekszik. Ez egy kénfürdő, amely az arab sivatag szélén fekszik, minden növényzet nélkül. Villáinak száma kilencvenre tehető, amelyek többnyire a Kairóban lakó pasák és bejek tulajdonát képezik, bennük ezek családjai laknak. Az itteni vendéglő középszerű, egy német tartja. Sétahelye vajmi kevés van, különösen kocsizásra. Csupán két út van, az egyik a Nílusig vezet, a másik fel a sziklákra, ahonnan szép kilátás tárul elénk Heluánra, a Nílusra és ezen túl a szakkarai piramisokra. Éppen két hetet töltöttünk itt, de a hőség akkor már olyan tűrhetetlenné vált (28 fok Réaumur), miközben sehol egy árnyék, amely megvédene a nap heve ellen. Március másodikán végre ismét Kairóba mentünk.

Heluánból többször rándultunk be Kairóba fél napokra. Ez volt az egyetlen változatosság a kétheti séjour alatt, leszámítva a szakkarai kirándulást, amely — érdekes voltát tekintve — felér a gizehi kirándulással.

Február 23-án ugyanis egy idősebb angol házaspárral megbeszéltük és reggel 9

órákor kocsin elmentünk egészen a Nílus töltéséig, ahol előreküldött szamaraink már vártak ránk. Innen szamarakon a Nílusig mentünk, mivel oda kocsí nem mehet el, mert a talaj süppedős, homokos, sőt néhol vizenyős is, ahol a folyó a kiöntés után még nem apadt le egészen. Itt egy jókora, bárkaszerű hajóba szálltunk — emberek és szamarak egymás mellett, akár Noé apánk bárkájában —, kifeszítették, a vitorlát és az evezőket is használva megkezdődött az átkelés a szent Nílus folyamon. Az evezősök különös éneklése nagyon emlékeztetett a litániára. Az egyik valamit előre mondott, amiben Allah neve is előfordult, a többi pedig mindig egy szöveget mondott utána. Kérdésünkre azt a felvilágosítást kaptuk, hogy az Istent és a Próféátát kéri arra, hogy könnyítse meg munkájukat. Az ilyen könyörgő ének nekem már Heluánban is feltűnt az építkezésnél, ahol az alkirály számára épülő palotát többször megtekintettük és ahol minden nehéz kő emelésénél hasonló énekszerű könyörgést hallottunk.

Végre, átkelve a Níluson, ismét szamarainkat vettük igénybe. Elhaladtunk egy valódi arab falu mellett, ahol — még a legapróbb gyermek is — baksist kért. Gyönyörű pálmaerdőkön keresztül Memfisz, az óriási város romjaihoz érkeztünk, amiből már vajmi kevés látható. Memfisz hossza, a régi adatok szerint, gyalog járó embernek félnapi járás volt. Az itt elénekelték a kép valóban nagyszerű. A pálmaerdők roppant nagy fái, cukornádföldek, pamutültetvények, különböző színű vetemények, terhet cipelő tevekaravánok — 9—10 teve egy sorban, ez mind oly szép,

oly megkapó, hogy leírni képtelen vagyok, ilyesmit látni kell, hogy az ember fogalmat alkothasson magának szépségéről és nagyszerűségéről. Hozzá kell még képzelni a gyönyörű, felhőtlen, sötétkék eget, a ragyogó napfényt, a Nílust. Mindez oly költői!

A pálmaerdőben fekszik II. Ramszesz király 16 méter magas szobra, arcra bukva. Ez az angolok tulajdonát képezi, amelyet azonban még nem szállítottak hazájukba a sok nehézség miatt, amelyekkel az ilyen kolosszus elszállítása és felállítása járna. Több szobortöredék (lábak, fejek stb.) is látható itt.

Tovább haladva ismét sivatagban vagyunk, most azonban a líbiai sivatagban. Elhaladunk Szakkara falu mellett, valamint egy sejk sírja mellett is, amelyet egy gyönyörű szikamore fa arnyal. Még félórai nehéz út, roppant mély homok, és máris a szakkarai lépcsős piramis közvetlen közelében haladunk, amely még régibb eredetű a gizehieknél is. Ez a piramis 6 lépcsőből áll, a legalsó, első lépcső magassága 11 m 48 cm, a második 10 m 95, a harmadik 10 m 45, a negyedik 9 m 92, az ötödik 9 m 39, a hatodik 8 m 89 cm, ami összesen 61 m 8 cm. Minden lépcső szélessége körülbelül 2 méter. Tovább haladva, előttünk áll Mariette — a híres francia régész — háza, ahol a kiránduló megpihen és elkölti magával hozott reggelijét. Mi éppen 12 órakor érkeztünk ide, miután egy és fél órát szamaragoltunk felváltva lépésben és galoppban. Egyórai pihenés után a legnagyobb hőségben tovább indultunk a feneketlennek tűnő homokban. Szerencsére nem na-

gyon hosszú út után, 10 perc után, a szerepeum bejáratánál álltunk, amely a földbe van vájva és még vagy 20 lépcső vezet lefelé. Itt ki-ki meggyújtja gyertyáját és hamarosan egy sötét, elég széles, fullasztó levegőjű folyosón találja magát. Jobbról-balról fülkék láthatók, egy-egy óriási gránitszarkofág, az istenként imádkozott Ápisz (fekete bika) nyughelye. Ilyen fülke 8—10 látható, de számtalan mellékfolyosó is létezik, ezek bejárata azonban többnyire be van falazva, mivel az épület már nagyon romos és veszélyes. A szerepeumból kijövet, nagyon nehéz úton, negyedóra alatt Ty isten sírjához és egyszersmind templomához érkeztünk, amely bámulatosan jól van konzerválva. Nagyon érdekesek a falakat díszítő vésések, színes domborművek. Férfiakat és asszonyokat ábrázolnak, akik áldozatokat hozták Ty istennek, amely ludakból, kenyerekből, birkákból, halakból, gabonából áll. Azonkívül nilusi csónakázást is ábrázolnak, krokodil- és orrszarvúvadászatokat, és mindenhol hieroglifák adnak magyarázatokat.

Már vártak szamaraink, és megkezdődött a visszavonulás. Méghozzá egy másik úton, nem érintve Memfiszt, a Nílus nagy töltésén haladtunk, míglen a folyamhoz érve átszállítottak rajta bennünket. Ott már a kocsik várakoztak ránk, és öt órára a hotelban voltunk ismét szép élményeket víve magunkkal.

Kairóban megtekintettünk néhány mecsetes régi mosét, ú. m. Hasszán szultán moséját, azután egy régi mosét, ahol pénteken meghallgattuk az ordító derviseket. Az borzasztó volt; a dervisek kelet felé

fordulva félkört alkottak és a primitív zene taktusai szerint előrehajlonganak és oly hangosan ordítanak, mint a ketrecbe zárt oroszlánok. Fejük fedetlen, hajuk hosszú, amely az egyre gyorsabb és gyorsabb mozgásnál a levegőben repül. Végre a zene olyan gyors, a mozgás pedig olyan örületes, hogy a nézővel kezd minden forogni és közel van a tengeri betegséghez. Ekkor a sejk megelégteli a dolgot, ordít valamit, mire a dervisek Allahot ordítva táncforma lépésekkel jobbra-balra hajlonganak. Egyet közülük a sejk bevon magához a körbe, akinek itt becsukott szemmel, kezeit szétterjesztve kell maga körül forognia. Forog így vagy negyedóráig, amikor már alig támolyog, szegény. Úgy a többiek is. Vallásuk szerint minél jobban hajlonganak és kínozzák magukat, annál jobban tetszik Istennek és a Próféának.

Láttuk továbbá az Astar mosét vagy Aladdinét, a hova mohamedán vallású férfiak jönnek mindenfelől a koránt tanulmányozni, azaz kívülről megtanulni az egész szentírást. Itt teljes ellátásban részesülnek, amíg be nem fejezik tanulmányaikat, ami 3—4 évet igényel. Különös őket egyenként vagy csoportokban a földön ülve látni. Némelyik írással, másik folytonos hajlongás közben hangos olvasással elfoglalva. Egy részük alszik, míg mások esznek. Különös kollégium, amelynek egyik bejáratánál a tanulók leberetválják hajzatukat. Itt is úgy, mint valamennyi más mosében, erre a célra készült papucsot húznak a látogató lábára. Természetesen baksisért.

A citadellából gyönyörű kilátás nyílik Kairóra és környékére. Itt egy roppant mély ciszterna látható, amelyet a vezetők, mivel József kútjának hívják, a bibliai Józseffel hoznak összefüggésbe, akit eladtak testvérei.

Itt van egy másik gyönyörű mosé is, amelyben Mehemed Ali Khedirne van eltemetve. Egészen modern, nagyon szép. Itt látható azon hely is, ahonnan egy mameluk lovával a mélybe ugratott, amikor Mehemed Ali a mamelukokat összehívta és lemészároltatta. Roppant érdekesek a kalifák sírjai, melyek közül a legszebb és legjobban konzervált Kail bég temploma. Azután Barkub és a többi kalifa sírja, úgyszintén a mameluk sírok is érdekesek a citadella alatt.

A régi várost is érdemes megtekinteni, különösen a koptok negyedét (ezek keresztények és a régi egyiptomiaktól származnak — nem arabok), amely roppant fallal van körülvéve, úgy, hogy kívülről gyanítani sem lehet, hogy mögötte milyen magas házak vannak. Egyetlenegy kapuja van, amelyet éjjel mindig bezárnak. Utcái oly szűkek, hogy az átellenes házak ablakaiból kezet foghatnak. Itt van egy nagyon régi keresztény templom, alatta egy barlanggal, amelyben azt a két bemélyedést vagy fülkét mutogatják, amelyek egyikében Szűz Mária, a másikban Szt. József rejtőzködött egyiptomi futásuk alkalmával. Itt egy rendkívül régi zsidó zsinagoga is látható.

A Bulaki Régiség Múzeumot rendkívül érdekes régiségeivel Mariette francia régész alapította. Szarkofágja a múzeum udvarán van felállítva szürke grá-

nitből. E múzeumban nagyon sok múmia-tartó látható, többnyire csukva. Van azonban néhány felnyitva is, és a bennük fekvő múmiák rendkívül jól vannak konzerválva. Madarak, macskák, sőt borjúfejek múmiája is látható itt, meg gyönyörű skarabeusok — a régi egyiptomiak szent bogarai —, arany ékszerek, szobrok stb.

Miután a bazárokat ismételten megtekintettük és többféle bevásárlást tettünk, március 11-én végleg búcsút vettünk Kairótól, mely város egészben véve nagyon jó benyomást hagyott nálam hátra.

Ötórai vasutazás után, délután fél négykor érkeztünk meg Alekszandriába, ahol ez alkalommal a Hotel Khedirnében szálltunk meg, amely sokkal tisztább és barátságosabb az Abhat hotelnél. Március 19-én délelőtt 11 órakor szálltunk az Argo nevű Lloyd hajóra és ragyogó verőfényben másnap reggel 9 órakor Port Said előtt vetettünk horgonyt. Felhasználva a 10 órás várakozási időt, csónakba ültünk és partra szálltunk a várost megtekintendő, mely nekem eléggé tetszett egyenes utcáival, nem magas, legfeljebb kétemeletes, barátságos külsejű házaival, amelyeken az egész emeleten környes-körül balkonok vannak. Egy jókora téren (Place Lesseps) van egy kis kert pavilonnal, ahol vasárnaponként mindig zenélnek. Igen szép kereskedései is vannak; különösen gyönyörű kínai porcelánt lehet kapni.

A város megtekintése után megnéztük a Szuezi-csatornát, amelynek mindkét partján szép kagylókat szedtünk. Afrikai partját követve nemsokára a Keserű-ta-

vak tárulnak elénk. Az egész kirándulás két órát vett igénybe.

Újból hajóra szálltunk és öt órakor Jaffába indultunk, ahova 15-én reggel kilenc óra körül a lehető legjobb időjárással meg is érkeztünk. A partraszállástól már előre ijesztgettek bennünket, hogy milyen veszélyes a parton levő sziklák miatt. Valójában, hála Istennek, nem találtam olyan félelmetesnek. Az igaz, hogy csónakunk táncolva tette meg az utat a hajótól a partig, amelynek a közelében sziklák állnak ki a vízből, de a tenger a jaffai viszonyokhoz képest nyugodt volt és a nyolc-tíz evezős oly ügyes, hogy szerencsésen partra szállhattunk. Annak ellenére, hogy sem benyúló híd, sem jóra való lépcső nem könnyített rajtunk. A csónakosok az utasokat néhány, a sziklás partba vágott rossz és nyaktörő lépcsőn rántják fel.

Jaffában első dolgunk volt templomba menni. Vasárnap lévén teljes misét kapunk a Hospicium Latinumban, amelyet különböző vallású rendek tartanak, ahol az utazók — ha nem akarnak vendéglőbe menni — meg is szállhatnak.

A mise végeztével átsétáltunk az egyiptomi jellegű városra, amelynek piszkos, egyenetlen, lépcsőzetes utcáin kocsi nem közlekedhet, csak narancsot hordó tevéket és szamarakat lehet látni. A jaffai narancs különösen nagy, hosszúkás alakú, nagyon ízletes és nem drága. Százat lehet kapni egy frankért.

Jó negyedórai járás után megérkeztünk Homart hoteljába. Ez egy vállalkozó, akinek több nagy városban irodája van és aki az utazót egy meghatározott

díjért ellátja kocsival, vendéglővel, dragománnal stb. Itt reggelit kaptunk és negyed kettőkor egy, három szürke gebe húzta sátoros kocsiba pakoltak be bennünket, és Isten nevében megindultunk a híres jaffai narancsligetek között. Az út síkságon vezetett át, de roppant rossz volt. Útközben több, sárból épített nyomorult falu mellett haladtunk el, meg egy pasa sírja és a hozzá tartozó kút mellett, míg fél négy órakor Ramléban álltunk meg pihenni. Itt egy elég tiszta, német ember által tartott vendéglőben megkávéztunk és négy órakor mentünk tovább. Hat órakor érkeztünk meg Latrumba, ahol Homartnak vendéglője van, de ez egészen magában áll messze a falutól a nagy pusztaságban. Miután megebédeltünk, itt töltöttük az éjszakát. Én nem valami jól aludtam, mert eltekintve a rossz ágytól, a kutyavonítástól és bagolysüvöltéstől, tudva elhagyatottságunkat, hogy az egész házban ketten vagyunk egyedül az inassal meg a dragománnal, nem tudtam bizonyos félelmet leküzdeni. Hála Istennek szerencsésen megvirradtunk és nyolc órakor folytathattuk utunkat. Az említett vendéglő az Ajalon völgyben van, amely után az előttünk álló Bab-el bit hegységbe vettük be magunkat. Itt az út rettenetesen nehézé vált, oly kövecses, hogy majd kirázta lelkünket.

Folyton felfelé mentünk a sziklás hegyek között. Fél tizenkettőkor egy szép völgyben fekvő kávéházban csak egy negyed órára pihentünk meg, mert meg előttünk volt egy nagyon magas, serpentinnekkel bővelkedő hegy. Hála Istennek ez volt az utolsó, amelyre szerencsésen fel

is jutottunk. Még vagy félórai kocsizás következett köves, sík úton, amelyen találkoztunk Napoleon Jeromos herceggel, aki visszafelé jött Jeruzsálemből. Egymást érték a hospicek és halastavak, valamint a kolóniák, amelyek közül legelőször a zsidó, azután az olasz látható. Már messziről feltűnik az orosz templom számos kupolájával. Pontosan egy órakerkeztünk a szállodába, a Hotel Feilbe, ahol a körülményekhez képest elég jó szobát, de roppant rossz ételmezt kaptunk.

Az idő délutánra nagyon csúnyára változott, erős szél fújt, úgyhogy csak kilenc óra után mentem be a jaffai kapun a régi Jeruzsálembe. Az egész város hatalmas fallal van körülvéve, amely egészen jó karban van. Összesen hét kapuja van, amelyek közül kettő be van falazva; a legszebb a damaszkuszi kapu. Mindjárt a jaffai kapu mellett van a citadella, amelyről alább majd többet.

A város utcái szűkek, piszkosak, a kövezet iszonyúan rossz; kocsin nem lehet közlekedni, csak számaron vagy lovon, de az előbbi biztosabb. Egy mellékutca, nyomorult boltok mellett, az úgynevezett keresztény utca. Körülbelül az utca felénél egy szűk, lépcsőzetes sikátoron át a Szent Sír temploma alatti kis térre érkeztünk, amely csak úgy hemzseg az árusoktól, akik olvasókat, keresztteket, szentképeket kínálnak megvételre az idegenek. Kívülről nem is gondolná az ember, hogy egy templom előtt áll, mert az nincs szabadon, hanem csak a térre néző oldal, többi része házakkal van összeépítve. A bejárattal szemben azonnal szembetűnik a sok lámpával és egy nagy

Vojnits Oszkár az 1880-as években vadászatra készen a családi birtokon

Vojnits Jakab a hetvenes években

Utcai jelenet Kairóban

László, az aszterákhoz tartozó
 ké. szegény és a szakkarai ké
 rés pyramisának és, amely
 egyik részét aróditól és Gires
 ismét. A pyramis 6 lépés.
 utolsó áll, amelyből a legelső
 első lépés magassága 11 m 40
 második 10 - 95
 a harmadik 10 - 40
 a negyedik 9 - 72
 az ötödik 9 - 59
 a hatodik 8 - 59
 az egész magassága 61 - 0 8
 Minden lépés szélessége körül
 belül 2 méter. A legelső
 háromszög alakú és álló és
 áll. Második a harmadik
 arán részét képezi, hat a di
 ...

Egy oldal a naplóból: a szakkarai piramis leírása

viaszgyertyával megvilágított, földön fekvő márványlap, amelyre Jézust a keresztről való levétel után tették.

Nem messze van a Golgota, ahova húsz lépcsőn lehet felmenni. Itt egy jókora kápolna van két oltárral. Az egyik a görögöké és roppant drágán van díszítve, amely előtt az a hely van egy aranykarikával megjelölve, ahol a kereszt állt. A másik, a katolikusok oltára, kevésbé díszes. E kettő között a fájdalmas Szűz látható drágaságokkal feldíszítve. A görög oltár mellett a márványon, egy keskeny nyíláson keresztül, gyertyával megvilágítva látható az a szikla, amely a felfeszítéskor megrepedt. Ez a repedés azonban jobban látható az úgynevezett Ádám-kápolnában, amely a lépcsőfeljárás alatt van. Lefelé menet elhaladtunk az említett szikla előtt, ahol azt a helyet mutogatják, ahol az asszonyok álltak, midőn Jézus a keresztfáról levétegette. Ezután egy meglehetősen nagy rotundába értünk, amelyet húsz oszlop övezett. Az oszlopok közeiben felváltva vagy egy oltár, vagy egy ajtó van. A kupolán nagyon szép kék ég van ábrázolva aranycsiliagokkal. A rotundából egy hosszúkás kis kápolna nyílik sok aranylámpával díszítve. Itt látható az a kődarab, amelyet az angyal a sír elől elgördített. Ezután lehet, egészen meggörnyedve belépni a tulajdonképpeni szent sírhoz. Ez a hely olyan kicsiny, hogy a folyton őrt álló szerzetesen kívül még csak két ember fér el. A sziklába vájt sírűreg márványba van foglalva és fedve. A számtalan aranylámpában és aranygyertyatartóban viaszgyertyák égnek; ezek világítják meg a szent helyet, amelyben

alig mertem felpillantani. A sír fölött a feltámadás képe látható. Itt a szent sírnál sok olvasót, keresztet és az otthoni templomok számára viaszgyertyákat szenteltünk meg. A szent sír bejáratával szemben van az úgynevezet Katholikon, amely a görögöké, és pazar pompával van díszítve. Ennek a közepén van egy körülkötözött félgömb, amely a világ közepét jelképezi. Látható az a hely is, ahol a feltámadás után Krisztus urunk Mária Magdolnának megjelent, azután Krisztus börtöne és egy darab azon oszlopból is, amelyhez a megkorbácsoltatáskor kötözve volt. Egy márványlap is látható, ahova Szűz Mária könnyei hullottak kis gödröcskéket hagyva hátra, valamint József sírja. Lépcsőkön lefelé haladva jutunk el arra a helyre, ahol Szent Heléna császárné a keresztre feszítés után 600 évvel imádság közben egy sziklahasadékon át megpillantotta a keresztfát. Innen ismét vagy harminc lépcsővel mélyebben van az ottlevő barlangban egy márványlap kereszttel megjelölve, ahol a látomás történt. Itt oly sötét van, hogy mindenkinek kis viaszgyertyát kell magával vinni. A templom belseje nem hasonlít egy más templomhoz sem, amelyet eddig láttam.

Annyi épület, föld alatti helyiség után végre ismét dombra, a Golgotára kellett menni. Az ott levő templom egészében véve rám nagyon ájtatos benyomást gyakorolt.

A Golgota után megnéztem a bazárokat, amelyek inkább hasonlítanak föld alatti pincékhez: szűk, piszkos, bűdös sikátorok, amelyek boltívekkel vannak fed-

ve. Az ott uralkodó sötétség miatt nappal is lámpákat kell égetni.

Az idő közben folyton rosszabb lett, a szél az éj folyamán egész orkánná fajult borzasztó záporosóvel. Olyan hideg lett, hogy az egész következő napot kénytelenek voltunk szobában tölteni.

Kedden, tizennnyolcadikán az idő valamennyire javult, úgyhogy délelőtt Jakabbal megtekintettük a Szent Sír templomát. Onnan a Via Dolorosan felmentünk egészen a Sion apácák árvaházáig, amely állítólag azon a helyen áll, ahol Pilátus háza volt. A kolostor főoltára mögött látható az a boltív, amelyen át Pilátus Krisztust a népnek bemutatta, mondván: „Ecce homo.” Ebben a kolostorban megtekintettem az árvák hálótermeit és osztályait. Körülbelül hatvan különböző korú arab lány van itt elhelyezve, akik nekem arab nyelven szent énekeket énekeltek. Száritott virágokból nagyon csinos képeket és olívamagvakból olvasókat készítenek. Az előbbiekből mi is vettünk néhányat. A kolostor legfelső teraszáról gyönyörű kilátás nyílik egész Jeruzsálemre.

Innen, ugyanazon az utcán, egycnesen lefelé mentünk, amíg egy szép külsejű házhoz nem értünk. Ez a fehér barátok kolostora, amelynek udvarán áthaladva egy jókora templomba léphettünk. Innen, vagy 25—30 lépcsővel mélyebben, egy barlangban voltunk, ahol állítólag Szt. Anna háza volt, tehát az a hely, ahol Mária született. A templomot Szent Anna kápolnának nevezik.

Délután az idő ismét kellemetlen kezdett lenni, minek folytán — nagy sajnálatomra ugyan, de — újból Jakab nélkül

kellett járkálnom. Legelőször a citadellába mentem. Vagy hatvan nagyon rossz lépcsőn egy platóra jutottam, ahonnan gyönyörű kilátás nyílik a városra. Lefelé jövet a fél torony magasságában mutatták meg azt a szobát, amelynek ablakából Dávid király egy Uria nevű katona feleségét megpillantotta. A férjet megölette, Bethsébat pedig, aki gyönyörű szép nő volt, feleségül vette; ebből a frigyből származott Salamon király. A citadellát különben Dávid várának is nevezik. Borzalmas lik-luk utcákon mentem innen végig, hol le, hol pedig fel, útba ejtve a bibliai gazdag ember házát is. Ettől nem messze van a szegény ember, azaz Lázár háza is, aki a gazdag ember asztaláról lehullott kenyérmorzsákat sem szedhette fel; holtuk után azonban mégis Lázár jutott a mennyekbe, a gazdag ember pedig a pokolba. Innen láthatta Lázárt és esedeznie kellett egy csepp vízért. Persze, a régi házakból csupán néhány követ lehet csak látni, amelyeket az újakba beépítettek. Lassan a Via Dolorosához értem, elhaladtam a Sion nővérek kolostora mellett, amelynek átellenben van az a hely, ahol Krisztust a népnek kiszolgáltatták. Egy török kaszárnya áll ezen a helyen. Az utca túlsó oldalán egy udvarban áll egy kis kápolna, amelynek az oltára azon a helyen áll, ahol az az oszlop állt valamikor, amelyet most a Szent Sír templomában mutogatnak. Minden stáció helyét láttam, amelyek közül négy a templomban van. Láttam azt a helyet is, ahol állítólag Ábrahám fiát akarta feláldozni; helyét egy fa jelöli. A nagy templom közelében nagyszerű romok van-

nak, a hajdani Maria Latina és a Szt. János rend kolostorának romjai, hatalmas föld alatti helyiségekkel. Ezekben a romokban mutogatják Szent Péter börtönét.

Csütörtök (márc.) 19. Józsika névnapja. Első teendők volt a nagy templomba menni, ahol gyertyákat és olvasókat szenteltettünk meg. Innen számárháton a damaszkuszi kapun át megkerültük a várost. Az idő gyönyörű meleg volt. Legezősör Jeremiás barlangja, aztán a királysírok, majd a bírák sírjai mellett haladtunk el, amelyek megtekintését máskorra halasztottuk. Hamarosan a Kidron völgy feküdt előttünk temérdek zsidó és mohamedán sírral. Ennek a völgynek egy részét Jozafát völgyének nevezik, és ez az a hely, ahol a végítéletet fogják megtartani. Úgy mondják, hogy az egyik parton Krisztus urunk, a másikon Mohamed fog trónolni és a völgy felett egy hajszálnyi vékonyságú híd lesz húzva, amelyen a jók, őrangyalaik által vezérelve, átjuthatnak, a gonoszok viszont lebuknak. Ez az oka, hogy ennyi ember temetkezik ide. A Kidron völgyben van egy barlang, körülbelül negyven lépcső mély, amelyben a közepe táján, baloldalt van egy oltár Szt. József sírjánál. E mellett egy kettős oltár, ahol Mária szülei nyugszanak. Lenn a lépcső alján egy előcsarnok van, amelynek a fedélzetéről (mennyezet) számtalan lámpa függ alá. Ettől jobbra Mária márványba foglalt sírja látható számtalan lámpával. Ennek megtekintése után folytattuk utunkat a völgybe; köves, sziklás hely, amerre mentünk, amely alig nevezhető útnak. Elhaladtunk Absolon, majd

Jakab és több más pátriárka sírja mellett, továbbá azon forrás mellett is, amelynek vizével Jézus a vakon születetteket látókká tette. Sziloha a forrás neve, amelyet most mosónők leptek el. Nem messze innen van a Nehémiás kút. Az út innen jobbra kanyarodik az úgynevezett Hinon völgybe, amelynek egyik oldalán szikla meredezik és egy nagyobb sötét épület is látható, egyébként tele van sírokkal. Ez a bejárat a szegények temetőjébe, amelyet azon a 30 ezüstpénzen vásároltak, amelyért Júdás elárulta Krisztus urunkat. Kétségbeesésében az összeget visszadobta ugyan a farizeusoknak, azok pedig ezt a helyet vásárolták meg rajta, amelynek Vérmező a neve. Folyton felfelé haladva, sziklás környezet után a Szultán-tó mellett haladtunk el, amely azonban többnyire száraz, úgy mint ez alkalommal is. Mögöttünk hagytuk a Sion hegyre vezető utat is és a jaffai kapun át déjeunerre értünk vissza a hotelbe.

Délután ismét szamarakra ültünk és az osztrák konzulátus lovászával és egy rendőr kíséretében a Haram es Serifhez, azaz a Szentelt Helyre mentünk, amely benn van ugyan a városban, de a négy-szögletes teret nagy fal veszi körül, amelyen 11 kapu van. A kövezett tér közepén áll a gyönyörű, gömbölyű Omár mosé, vagy másként Szikla mosé. Külseje színes, mintás fajánszal van kirakva, valóban impozáns látvány. Minden világtáj felé nyílik egy ajtaja, és ha az ember belép, egészen elvakul a sok pompás mozaik láttán, amely részint antik, részint pedig új. Szép festett ablakok és antik oszlopok díszítik. A kupola, amely mo-

zaikkal van kirakva, egy nagy szikla fölé borul, amely a mosé közepét foglalja el. Körülötte színes fajánsz van és díszes farács veszi körül, amelyet ismét egy díszes vasrács zár be, mintegy folyosót képezve. A mohamedánok azt hiszik, hogy a szikla szabadon lebeg egy mélység fölött, ahol a holtak lelkei vannak, amelyek hetenként kétszer imára jönnek össze. Egy helyen be lehet kissé menni a szikla alá, ott azt a helyet mutatják, ahol Absolon, Dávid és Salamon királyok imádkoztak. Egy nagy lyuk is látható a sziklán, amelyet Mohamed ütött keresztül a fejével, midőn szárnyas lovával a menynekbe szállt. A nagy szikla is utána akart menni az égbe, de Gábrriel arkangyal erővel visszatartotta, ezért ujjának nyoma most is látható rajta.

Miután ezt a mosét jól megbámultuk, egyik ajtaján kilépve, szemben álltunk a nagyon csinos kis Lánc moséval, amely szintén fajánsszal van kirakva. A monda szerint Dávid király, mások szerint maga Allah húzott körben a mosé belsejében egy láncot, amelyet a törvénykezés vagy igazságszolgáltatás alatt minden bírának a kezében kell tartani, és ha valamelyik bíró hamisan esküdött, kezeiben kettészakadt a lánc.

Rövid út után a El Akszá moséba lépünk, amely elég nagy, azonban nem valami szép. Kivétel a Nimhár, prédikálószék-féle, ami egy moséból sem hiányozhat. Nagyon szép antik munka, fából készült, elefántcsont és gyöngyház berakásokkal. Közvetlenül az El Akszá mosé mellett van egy nagyon régi, föld alatti, félig összeomlott templom. Ebben azok

a roppant kődarabok nevezetesek, amelyekből az oszlopok vannak összeállítva. A Harun esch Serif egyik sarkában, ahová sok lépcsőn kell lemenni, mutatják Jézus bölcsőjét, amely egy márványbaldachin alatt egy kivájt márványdarabból áll. Hogy ez miként került ide, azt én nem tudom, de talán más sem. Még mélyebben, egy nagy föld alatti helyiségben több oszlopsorhoz értünk: Salamon istállójához.

Ezek után felmentünk a Sion hegyére, ahol a Dávid udvarának nevezett helyen az említett király sírja látható tarka szőnyegekkel letakarva. Itt van az a terem is, ahol állítólag az utolsó vacsora ment végbe. Innen nem messze, szintén a Sion hegyén, megtekintettünk egy kápolnát, amely az örmények tulajdonát képezi és amely Kajafás háza helyére épült, ahol Krisztus urunkat elítélték. Itt mutatják börtönét, valamint azt a helyet, ahol Péter háromszor megtagadta Krisztust, mielőtt a kakas háromszor kukorékolt volna. Sőt még azt a helyet is mutatják, ahol a kakas állt.

A mai napra ezzel befejeztük a járkálást, abban a reményben, hogy holnap is ily kedvező lesz az időjárás.

Péntek (marc.) 20. Lévén az idő igen szép, tíz óra tájban számaron elindultunk az Olajfák hegyére, ahova borzasztó rossz út vezet fel. Végre, vagy háromnegyed órai nyaktörő út után, felértünk a hegy tetejére, amelyen — várakozásom ellenére — nagyon kevés az olajfa. A hegyen sok épület van és egy kicsi, nyomorult falu is, amelyben egy kupolás kápolna áll alacsony kerítéssel körülvéve; ez az

a hely, ahonnan Krisztus urunk felszállt a mennyekbe. Bizonyítékul egy márványkövet is mutatnak, amelybe jobb lábának formája lenyomódott. Közvetlenül az elkerített hely mellett van egy török mosé, amelynek tetejéről az egyik oldalon felégyes kilátás nyílik egész Jeruzsálemre, a másik oldalon a Holt-tengerre, amelyet oly tisztán lehet kivenni, mintha a hegy tövében terülne el, pedig legalább 8—9 óra lovaglás távolában van. Lefelé már nem reszkíroztuk meg számon az utat, tehát gyalog botorkáltunk, kerülgetve a kiálló köveket. A szerencsés leérkezés után bebocsátottak bennünket a Gecemáni kertbe, amely tanúja volt Krisztus urunk kínszenvedésének. Az itteni olajfák alatt kérte mennyei atyját, vért izzadva, hogy fordítaná el tőle a keserű kelyhet. Innen, valamint az olajfák hegyéről is hoztam magammal emlékül néhány olajágot.

Délután négy órakor elmentünk a zsidók panaszhelyére, egy roppant kövekből emelt antik falhoz. Itt a férfiak a fal felé fordulva búsulnak, imádkoznak és panaszos énekeket énekelnek Jeruzsálem pusztulása miatt. A zsidó asszonyok pedig a férfiak mögött csoportokban nagyon vastag, piszkos könyvekből imádkoznak és — ha kell — keservesen sírnak.

Szombaton, (marc.) 21-én, valamint vasárnap, 22-én nem mozdulhattunk ki a vendéglőből, oly erős hideg szél fujt és folyton esett, néha záporként hullott alá az eső.

Hétfő (marc.) 23. Az idő kissé szebbre változott. Reggeli előtt siettünk a nagy templomba, ahol bűnbánólag meggyóntunk

és megáldoztunk. Bűneinktől egy barát oldott fel az úgynevezett Casa Nunna kolostorból, és ennek bizonyosságául mindketten diplomát kaptunk.

Délután szerencsére meglehetősen jó idő volt arra, hogy Betlehembe ránduljunk. Sokat tanakodtunk azon, hogy miként tegyük meg az utat, lóháton vagy kocsin. Végre is a kocsi mellett maradtunk, ám bár előre értesültünk, hogy az út iszonyúan rossz, lóháton mégis túlságosan nagy túra lett volna. Három óránál is több. Ugyanazzal a kocsival utaztunk, amelyekkel Jaffából Jeruzsálembe is, ez azonban, mondhatom, nagyobb penitencia volt, mint az, amelyet a barát feladott. Az út minden képzeletet felülmúlóan rossz volt. Volt olyan hely is, ahol kénytelenek voltunk kiszállni a kocsiból elkerülendő azon veszélyt, hogy mindelestől felforduljunk. Másfél órai nehéz út után, hegyre fel, hegyről le, sziklás, kopár, de festői tájakon keresztül, egyszerre Krisztus urunk születési helyét láttuk magunk előtt.

Betlehem egy hegyoldalon épült városka, természetesen nagyon szűk utcákkal, úgy, hogy kocsink alig mehetett rajtuk. Egészében elég jó benyomást gyakorolt. Különösen szépek az asszonyok öltözékei. A hosszú felső ruhát tarka, élénk színű csíkokból összevarrt anyagok képezik. A mellen a ruha néha keresztöltéssel igen csinosan van kihímezve. A színösszeállítás is jó. Ékszert igen sokat viselnek: kézen, lábon, fejen, nyakon. Mondják, hogy vasárnap kell őket látni, ünnepi díszben, akkor valóban festőien néznek ki.

Több szűk utcán végighaladva egy jókora térre érkeztünk, ahonnan nagyon szép kilátás tárult elénk. Szemben álltunk egy régi kinézésű, szürke falú kolostorral és templommal. Ez utóbbiban egy abesszíniai barátot kaptunk kísérőül, aki megmutogatta a templom nevezetességét. A templom a görög és a római egyház tulajdonát képezi. A templomban, a régi mozaikokat kivéve, amelyek a falakon vannak, semmi nevezetes nincs. Érdekesek azonban a föld alatti helyiségek, ahova keskeny lépcsőkön juthat le az ember, több helyen meghajolva. Minden látogató kezében gyertya van a lenni uralgó sötétség miatt.

Legelőször egy kis szobába mentünk, amely arról nevezetes, hogy Szent Jeremiás harminc évig lakta anélkül, hogy onnan kijött volna; itt írta a Bibliát. Ezután több szent sírja mellett haladtunk el. Láttuk azt az oltárt, amely a 2000 ártatlan kis gyermek emlékére lett emelve, akiket Heródes öletett meg. Egy kis fülkében kőbe vésett jászol látható, amelybe az újszülött kis Jézust helyezte szent anyja. Szemben vele az a hely van megjelölve egy oltár által, ahol a három király térdén állva imádta a gyermek Jézust, ajándékokat hozva neki. Ugyanitt egy lyuk a földben azt mutatja, hogy hová fúródott az a csillag, amely a pásztorokat és királyokat ide vezette. Az az elkerített hely, ahol Krisztus urunk az emberiség megváltására született, számtalan arany- és ezüstitűvel van megvilágítva.

Visszatérve a barátok refertóriumába, ott kísérőink megvendégelt bennünket je-

ruzsálemi fehér borral, amelyből hoztunk is magunkkal egy üveggel emlékebe.

Betlehemben még több nevezetesség is van, azonban mi az idő rövidege miatt csupán az úgynevezett Születési templomok megtekintésére szorítkoztunk. Amikor kiértünk a térre, minden oldalról tódulnak felénk a kereskedők, hívogatva bennünket boltjaikba, mutogatva portékájukat. Be is mentünk egy párhoz és vetünk egy gyönyörű gyönygházfeszületet, egy gyöngyház medaillont, amelyre Jézus születése van igen szépen vesve, illetve több apró keresztet.

Kedd (marc.) 24. A délelőttöt arra használtuk, hogy a vásárolt tárgyak még meg nem szentelt részét elvittük a szent sírhoz megszenteltetni. A városban utoljára egy kis sétát is tettünk, de ez alatt úgy megáztunk, hogy csak úgy csurgott rólunk a víz. Délben ettünk valamit és egy órákor, Isten nevében, útnak indultunk Latrum felé, ahova meglehetősen hűvös, szeles, nedves időben, hat óra után érkezünk meg. Ez alkalommal már nem voltunk olyan egyedül Latrumban, mert egy német báró is itt ütötte fel sátrát. Volt élénkség, járás-eklés, a sok teherhordó ló nyerítése és csengetyűje megnyugtatóan hatott rám.

Utunkat pompás időben, reggel nyolc órákor folytattuk és Jaffába tizenegy órákor értünk. Délután sétát tettünk a városban és a városon kívül fekvő narancskertek egyikében, amelynek szépsége valóban lebilincseli az embert, úgy, hogy nincs is kedve otthagyni. A sötét, sűrű lombok közül ezer meg ezer nagy, hosszúkás narancs, mint valóságos aranyalma virít ki

— néhol hat-nyolc egy csomóban, más fák meg annyira telve vannak virággal, mint ha hó lepte volna el őket. El lehet képzelni a terjengő pompás illatot. A narancsok oly alacsonyan vannak, hogy minden nehézség nélkül elérhettük őket és annyit ehettünk és vihettünk magunkkal, amennyit csak akartunk — természetesen baksisért.

Másnap reggel elég jó idő mutatkozott, később mindinkább feltámadt a szél, és mi nem kevésbé aggódva a hajóra szállás miatt, iparkodtunk ezt még délelőtt megtenni, mert ekkor — az ottaniak állítása szerint — nyugodtabb a tenger, mint délután. Ez alkalommal nyugtalanabb volt, mint megérkezésünk alkalmával; roppant hullámokat vetett és evezőseink mindig egy ilyenre lestek, majd oly formát kiáltottak, hogy „aha”, és ekkor teljes erővel húzták az addig pihenő evezőket, míg a hullám felkapta a csónakot és magával vitte. Ez addig ismétlődött, míg a hajóhoz nem értünk, ahol már annyi csónak és bárka volt, hogy alig fértünk a hajólépcsőhöz. Minden pillanatban ki voltunk annak téve, hogy ellök bennünket egy másik. Végre, minden baj nélkül, szerencsésen elfoglaltuk helyünket a Dianán, indulásig azzal töltve időnket, hogy a fedélzetről néztük, mint rakják be a több mint 2000 ládát telve narancssal és citrommal. Ez olyan soká tartott, hogy öt óra helyett nyolckor indultunk el.

Másnap, nyugodt tengeren és szép időben dél felé megérkeztünk Port Saïdba, ahol partra szálltunk és vásároltunk egy indiai bambusznád kanapét, két klaisonnet tálat és egy japán teaszervizt. Két órakor, amikor már a hajón voltunk, roppant zi-

vatar keletkezett, úgyhogy nem a legjobb kilátásokkal indultunk további utunkra. Az éjszakát valahogy csak eltöltöttük, még aludtunk is egy keveset. Fekve nem érezni annyira a hajó mozgását, reggel azonban nem voltam képes felkelni. Amint felemeltem fejemet, azonnal forgott velem a világ, nagyon rosszul éreztem magam. Vége minden hősiességemnek — elkapott a tengeri betegség. Mit volt mit tenni, mint nyugodtan, fekve bevárni, amíg Alexandriában kikötünk. Ez március 28-án 10 óra után történt meg. Azonban az igazi tengeri betegség, erős fejfájás és gyomorizgatottság formájában, csak délután tört ki rajtam; oly rosszul lettem, hogy le kellett feküdnöm.

Időnk Alexandriában meglehetősen egyhangúságban múlt el. Nevezetes látnivaló nincs, mert a Pompeius oszlopot már első itt-tartózkodásunkkor megtekintettük. Mostanra a Mahmudiye-csatornán fekvő szép Antoniades kert és az alkirály kertje maradt, ahol az ünnepek alatt zene is volt. Többször kikocsiztunk a csatorna hosszában, ami elég mulatságos volt, mivel a húsvéti ünnepek alatt nagyon sokan kijöttek ide kocsin, gyalog, ló- és szamárháton. Egy délután Ramlehba is kikocsiztunk, ez egyórányira van Alexandriától a tengerparton. Itt vannak a gazdag alexandriaiak nyaralói, ahová azok, akik nyáron nem jönnek át Európába üdülést keresve, kiköltözködnek. Több ízben meglátogattam azt a görög családot, akikkel Heluánban ismerkedtünk meg, és akik szívesek voltak a mi kedvünkért a tervezett-nél előbb beköltözködni a faluból.

Nagyhét lévén szorgalmasan jártuk a templomokat és várva vártuk azt a keddi napot, amikor elutazhatunk. Mint minden, végre az is elérkezett és április 9-én, délután négy órakor a Vorwärts fedélzetéről inthettünk Alexandriának és vele együtt Egyiptomnak is istenhozzádot — ki tudja, talán örökre.

Már az indulásnál oly hullámos volt a tenger, hogy egy nagyon kellemetlen út volt előrelátható. Tetejében hajónk nem volt megterhelve, úgyhogy a hullámok hol előlről hátra, hol jobbról balra dobálták, mint egy labdát. Alighogy megindultunk, többeknél rögtön megnyilvánult a tengeri betegség. Ebédelni, persze, mi sem tudtunk, dacára annak, hogy azon kevesek közé tartoztunk, akik asztalhoz ültek, végig azonban nem lehetett kitartani. Hat órakor már lefeküdtünk és fel sem keltünk harmadnap reggelig. Roppant elővett az annyira rettegett betegség, sem enni, sem felkelni nem voltam képes. A csütörtöki nap elég jól múlt el, talán nyugodtabb lett a tenger, vagy már megszoktuk hajónk himbálózását, egyszóval helyzetünk tűrhető volt.

Útitársaink között volt egy Djelat nevű pasa, egész családjával, akinek a neje az alkirály unokatestvére. Hat nevelő és nevelőnő, társalkodónők, titkár, orvos, eunuchok, mindkét nemű szolgák és végül egy sejk egészítette ki a 26 személyből álló társaságot. A pasát, elmebeteg lévén, Bécsbe szállították orvosi vizsgálatra, és azért vittek magukkal ennyi ingyenélőt.

Április 10-én, pénteken déli egy órakor Korfu előtt voltunk. Örültünk, hogy megszabadulhattunk a hajótól és a Hotel St.

Georges-ba siettünk, ahol egy igen kedves lakás várt ránk.

Másnap kikocsiztunk a mezőkre és az úgynevezett Camone-ról gyönyörű kilátásban volt részünk, láttuk a két pici szigetet a két kolostorral. Az egyikről azt tartják, hogy Odisszeusz kővé vált hajója. Korfu gyönyörű hely. Amerre csak néz az ember, mindenfelé kert, tele narancs- és naspolyafákkal, rengeteg sok rózsával és egyéb virágokkal; egy óriási parkhoz hasonlít. Kár, hogy az idő nem volt kedvező, eleddig — ma már 19-e — nagyobb kirándulást nem tehattünk, mert folyton esett az eső és fújt a szél. Azután az idő gyönyörű szépre változott és mi ezt kihasználva ismét kikocsiztunk a mezőkre. Rendkívül megragadott bennünket a gyönyörűen megművelt sziget, ahol minden növény megtalálható, a fenyőtől kezdve a pálmafáig. Egészen elragadtatva tértünk este haza a városba.

Másnap, 20-án képviselő-választás volt és délelőtt tíz óra után megérkezett a görög királyi család. Katona- és tűzoltózene, valamint roppant tömeg várta a királyi jacht megérkezését, amit ágyúdörgéssel jeleztek. A királyi család két kocsin vonult be. Rövid időre a városban levő királyi palotába mentek, ahonnan azonban már egy negyed óra múlva a Villa Monrepos-ba hajtottak, ahol hír szerint négy hónapot fognak tölteni. Mi mindezt pompásan láthattuk, mert szállodánk éppen szemben van a királyi palotával. Azóta már többször is találkoztunk a királynővel és gyermekeivel kocsizás alkalmával.

23-án nagyobb kirándulást tettünk a St. Pantaleon hegyszoroshoz. Fél tízkor

indultunk el és fél egykor érkeztünk meg egy magas hegy tetejére, ahova tizenkét fordulatosszerű szerpentin út vezet fel. Az út odáig gyönyörű, mivel azonban fenn olyan hely nincs, ahol az ember megreggelizhetne, egy leterített takarón ettük meg a magunkkal hozott reggelit. Reggeli után felmentem a még jóval magasabban levő csúcsra, ahonnan remek kilátás tárult elélem. Onnan az egész szigetet látni sok apró falvával, körös-körül pedig a tenger több apró szigettel. Azt mondják, ha a levegő egészen tiszta, egész Olaszországig el lehet látni. Ez alkalommal nem lehetett, mert dacára a ragyogó szép napnak, a levegő telve volt párával.

Két óra után visszafordultunk és nagy meglepetéssel, fél hatkor értünk haza.

24-én a Hágiosz Dekára kocsiztunk fel. Erről a hegyről is gyönyörű a kilátás. Ezután naponta tettünk kisebb-nagyobb sétákat, azonban kedvenc sétahelyünk mégiscsak a kertek között volt, a Villa Monrepos előtt, fel a Canone felé. Különösen esténként, alig bír az ember a kedves helyektől megválni, ahol a temérdek nyíló rózsák és narancsvirág a legpompásabb illattal tölti meg a levegőt.

UTÓSZÓ

Minden urbánus közösségnek megvannak a maga kiemelkedő egyéniségei, nagy emberei.

Minden közösség kialakítja a nagy embereihez való viszonyát. Az egyik helyen számon tartják őket, büszkék rájuk, másutt hajlamosak megfeledkezni róluk.

Szabadka nem tartozik kimondottan a figyelmes városok közé; teljesen nem törli ki emlékezetéből érdemes vagy híres polgárainak az emlékét, de csak nagy ritkán büszkélkedik velük. Függetlenül a stimuláló vagy destimuláló tényezőktől.

Hálátlanok a szabadkaiak? Ne ítéljük el őket túl szigorúan. Talán nem hálátlanok, csak kissé restek és közömbösek a közélet egyes területein történő események iránt. Mi más oka lehet annak például, hogy mindegy nekik, hogy azok az utcák, amelyek a közülük kiemelkedett írók, tehetséges közéleti munkások, művészek, tudósok vagy felfedezők nevét viselik, szinte kivétel nélkül a városközponttól távolabb eső, sőt eldugott városrészekben vannak? Nem csoda, ha megállapítjuk, hogy Vojnits Oszkár sem részesült más bánásmódban.

Szabadkának a múltban egyetlenegy híres világotutatója volt. Olyan fia, aki a szó legteljesebb értelmében nevezhető világotutónak — felfedezőnek. Aki utazásait nem tekintette csupán időtöltésnek, hanem megfigyeléseivel, gyűjtőtevékenységével, könyveivel és cikkeivel ahhoz is hozzájárult, hogy jobban megismerhesük az ő idejében még többé-kevésbé ismeretlennek számító, itt, Közép-Európában mindenesetre kevésbé ismert földrészeket. Ez az ember, Vojnits Oszkár, megbecsült, legendás hírű vadász volt, akinek a halálhírét (1914. május 18.) a tekintélyes budapesti vadászati szaklap, a Nimród nem egészen két hétre rá, július elseji számában vezércikkkel tudatta. Ehhez tudni kell, hogy Port Saidban hunyt el ötvenéves korában: születésnapján fejebe lőtte magát.

Amikor a világnak tőlünk legtávolabb eső részeiben járt, Vojnits Oszkár akkor sem feledkezett meg szülővárosáról, Szabadkáról. Vadásztrófeáinak és egzotikus néprajzi gyűjteményének egy részét arra szánta, hogy itt egy néprajzi múzeum alapjait képezze. Erről a gyűjteményről többet tudhatunk meg Székely Tibor ugyanebben a sorozatban megjelent művéből, amely Vojnits Oszkárrol az egyetlen eddig írt monográfia. (*A világjáró vadász. Életjel Miniaturök* 34. 1980.)

Nem kell ezek után csodálkozni, hogy életének egyes mozzanatairól ma oly keveset tudunk. Elsősorban ezért jelenthettek számunkra újat az itt közölt útijegyzetek, amelyek több szempontból is pozitívan értékelhetők. Mindenekelőtt kitűnik belőlük, hogy már korán, 20 éves

korában járt Afrikában, illetve a Közel-Keleten, és hogy már első útjáról készített jegyzeteket, amikor még nem gondolt távolabbi jövőjére. Igaz, nem rendszeres útinaplóról van szó, csak a legvégén kezdte napokra bontva elbeszélni benyomásait. Felváltva ceruzával és tintával írta, amiből szintén arra lehet következtetni, hogy rendszerint hosszabb periódusok eseményeit foglalta össze.

Arról egyáltalán nem szól, hogy miként került sor az utazásra. Többször beszél, de csak jegyzetfüzetének 66. oldalán említi először útitársa, nagybátyja, Vojnits Jakab nevét. Vojnits Jakab akkor már bizonyára betegeskedett (légzőszervi bántalmak voltak) és ezért határozta el, hogy Oszkár kíséretében a telet enyhébb éghajlatú tájon tölti. A zord és számára nehezen elviselhető tél elől, egyes megőrzött levelekből ítélve, a következő években is elmenekült és a tavaszt a Földközi-tenger partján várta meg. Valóságos ember lévén (Oszkár is az volt), úticéljai között szerepelt a Szentföld is, egészsége javulását pedig valószínűleg a heluáni kénforrások közelében remélte, ahol Oszkár, mellest, halálra unta magát.

Az úti beszámoló 1884. november 29-én kezdődik Szabadkán és 1885. április 24-én, tehát pontosan száz évvel ezelőtt zárul Korfu szigetén. Útjuk befejező része, a hazatérés leírása, valami miatt elmaradt.

A feljegyzésekből nem derül ki, de a későbbi események bebizonyították, hogy az ifjú Vojnits Oszkárra ez az utazás sorsdöntő hatással volt.

Néhány mondat erejéig szólni kell magáról a jegyzetfüzetről is.

Sötétszürke, egyszerű, érdesen impregnált, 15×9 cm nagyságú, vászonborítású, sárga béléslapokkal erősített füzetecske. Tulajdonképpen egy kis könyvteli zsebkönyv, amelybe használója a rubrikákra való tekintet nélkül írta feljegyzéseit, összesen 109 maga számozta oldalon. 109 oldalon van írás, de 111 oldal van megszámozva. A 89. és 90. oldal között két számozatlan és üres (összeragadt) oldal található. A füzet elejéről és végéről a feljegyzések megkezdése előtt meg nem határozható számú, bizonyára teleírt, használt lapot kitéptek. A hátulról számított harmadik oldalon arab—magyar szójegyzék van „Arab szavak” megjelöléssel, amely azonban csupán 12 szót tartalmaz. A feljegyzések hol ceruzával, hol pedig fekete vagy lila tintával íródtak.

Tekintettel arra, hogy egy ilyen feladatban teljesen járatlan és tapasztalatlan fiatal ember munkájáról van szó, a kéziratba óhatatlanul bekerültek szerkesztési, helyesírási és mondatszerkesztési hibák is. Ez a körülmény indokoltá tette a kéziratnak a mai helyesírási szabályok szerinti közreadását. Néhány helyen stilisztikai szempontból is simításokat kellett végezni, de csak olyan mértékben, amennyire az nem ment az eredeti szöveg rovására.

A füzet és a közölt fényképek e sorok írójának tulajdonában vannak.

lesztinai útja során készített, és amelyek véletlenül kerültek a közlő, Szekeres László kezébe, elkerülve a megsemmisülés fenyegető veszélyét.

Ezekből a száz évvel ezelőtt készített jegyzetekből megismerkedhetünk a Közel-Kelet mindennapjaival, az egyiptomi műemlékekkel, piramisokkal, szfinxekkel, a nép hétköznapi életével. Színes képet kapunk a városokról és az egyszerű emberek viselkedéséről. Éppen ezek a leírások képezik a kötet legértékesebb részét.

Szekeres László, aki az utószót írta, régész létére is utazónak tekinthető. Csak ő nem vonaton, hajón és repülőn közlekedik, hanem a régészet módszerével az őstörténet és korai történet szövevényes és homályos zugait járja és végez néha meglepő és érdekes felfedezéseket. Több mint negyedszázada a szabadkai Városi Múzeum munkatársa és mint ilyen nagyon sok népszerűsítő cikk, szakmai beszámoló, tanulmány és hat könyv szerzője.

